

## **Padurea Spanzuratiilor de Liviu Rebreanu - Ultimul Capitol**

Ca nici un alt prozator roman, Rebreanu compune echilibrat si simetric. Romanul Ion incepe si se sfarseste cu descrierea drumului prin care se ajunge in satul Pripas, locul actiunii. Primul capitol din Padurea spanzuratilor povesteste moartea prin spanzuratoare a locotenentului ceh Svoboda, iar ultimul, pe aceea a lui Apostol Bologa, eroul cartii.

Intre cele doua evenimente relatate se desfasoara, cu o logica riguroasa, procesul de constiinta al unui om traversat de contradictii. Ele erau ale unei intregi categorii de intelectuali siliti sa participe la incelestarea absurda a razboiului. Drama lui Apostol Bologa devine cu atat mai apasatoare cu cat eroul va fi pus pana la urma in situatia de a lupta pe frontul romanesc. Fiecare capitol din cele patru parti ale romanului reprezinta cate o treapta a analizei psihologice, intreprinsa prin infatisarea comportamentului personajului, totul tintind a demonstra ca viata si faptele sunt intotdeauna mai tari decat legile si regulamentele pe care le fac oamenii.

Tactul romancierului consta, mai inainte de orice, in a-si alege ca personaj un om obisnuit, nu inassters, neinteresant. Dupa cum se stie, prototipul era chiar fratele sau mai tanar, Emil Rebreanu, care incercase sa treaca frontul la romani si, neizbutind, fusese prins si condamnat la moarte prin spanzuratoare.

"Fara de tragedia fratelui meu - scrie Rebreanu in Marturisiri (1932),- Padurea spanzuratilor sau n-ar fi iesit deloc, sau ar fi avut o infatisare anemica, livresca, precum in toate cartile ticluite din cap, la birou, lipsite de seva vie si invioratoare pe care numai experienta vietii o zamisleste in sufletul creatorului".

Rebreanu complica inasa, intrucatva, biografia personajului sau. Apostol Bologa este fiul unui avocat memorandist, luptator infocat pentru cauza romanilor ardeleni. Amintirea tatalui il obsedeaza, desi, altcum, copilul primise din partea mamei o educatie religioasa, aproape mistica, atenuata abia prin studiile filozofice pe care le facuse la Universitate. Altminteri, tanarul se arata a fi un caracter indeajuns de sovaitor, usuratic chiar atunci caind il vedem inrolandu-se voluntar in armata si plecand pe front dintr-un impuls de moment, contrariat numai de faptul ca logodnica sa, Marta, privise cu admiratie la un ofiter de husari. Pe front isi face datoria, se comporta ca un viteaz si pus in situatia de a face parte din completul de judecata a locotenentului Svoboda, il condamna, in aparenta si pentru un moment, cu inima impacata. Totusi, la scurt timp, faptul este de natura a-l rascoli in adancurile constiintei:

"Constiinta mea e impacata... si numaidecat, ca la porunca, ii rasarira in minte argumentele, cu zecile, imbulzindu-se sa-l incredinteze ca Svoboda a fost vinovat, a incercat sa dezerteze si sa tradeze si ca, prin urmare, el, care din intamplare l-a judecat si l-a osandit, n-are sa-si impute nimic... Totusi, pe cand asculta in suflet dovezile linistitoare, in tavanul cu grinzi negre se ivira, intai ca niste sclipiri fara rost, apoi tot mai lamurit, ochii, omului de sub streang cu privirea mandra, tulburatoare ca o chemare, in al carei foc straniu valurile de argumente se topeau neputincioase".

## Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari  
<http://referatenoi.ro>

---

De aici incolo, Apostol Bologa traieste o adevarata deruta, devine tot mai irascibil in convorbirile cu camarazii si se comporta din ce in ce mai contradictoriu. Gandul dezertarii il preocupa tot mai mult, cumva fara voia lui, astfel incat de punerea in aplicare a unui plan bine chibzuit nu poate fi vorba. Continua a fi un ofiter constiincios, primeste laudele generalului Karg, nu fara a-l infrunta in cateva randuri, desface logodna cu Marta, pentru simplul motiv de a o fi vazut in compania unui ofiter maghiar; insa el insusi iubeste adanc pe Ilona, o fata simpla, o unguroaica, fiica groparului Vidor din satul Lunca, in apropierea frontului. Numai cand generalul il numeste din nou intre juratii care trebuiau sa-i condamne pe dezertori, de asta data pe frontul romanesc, Apostol incearca sa treaca liniile. Actioneaza insa ca fara sine, mai mult intr-un fel de transa, ceea ce usureaza prinderea lui de catre locotenentul Varga, urmata de judecarea si condamnarea la moarte.

Dar, oricat de convingatoare ar fi toate aceste date in legatura cu viata si firea eroului, ele nu ar fi putut intra in hotarele artei, fara acea secreta, uimitoare stiinta a prozatorului de a pune totul sub semnul duratei in fictiune. Din acest punct de vedere simetria si echilibrul in compozitie, altfel spus: ritmul si atmosfera au - cel putin la Rebreanu - o importanta hotaratoare. si chiar aceasta ni se pare a fi ratiunea pentru care capitolul ultim reia, in circumstante abia usor diferite, gestul epic al celui dintai.

Situatiile par identice, cum de fapt si sunt, in mare, obiectiv vorbind: acelasi ritual al citirii actului de condamnare, acelasi decor sinistru: "un stalp alb si lucios, cu un brat carligat la varf, streangul, care "se legana putin si leganarea aceasta ii aduse aminte cum a incercat el odinioara cu mainile rezistentă funiei", groapa de la picioare, cu pamantul "deschis ca o rana galbuie", lumea sperziata, infricosata, din jur, gesturile mecanice, facute ca in vis etc. Insa moartea lui Svoboda e vazuta - cu ochii eroului cartii, ce-i drept - din afara, in timp ce aceea a lui Apostol Bologa e privita din interior, ca si cum romancierul ar fi trait personal infioratorul act. Lucrul se poate vedea din notarea exacta a reactiilor psihofizice ale personajului, din acele treceri bruste si parca fara sens, de la starea de cosmar la gesturile obisnuite ale vietii de toate zilele.

Ramas singur, dupa miezul noptii, inaintea executiei ce trebuia sa aiba loc in zori, Apostol Bologa traieste senzatia mormantului: "O tacere imensa il impresura, parca toata lumea ar fi incremenit intr-un somn de mormant" si totusi, istovit, adoarme. Trezit de pasii ce rasunau pe trepte, "sari in mijlocul odaitei si ramase pironit acolo, murmurand din buzele-i albe "Doamne, Dumnezeule..., Dumnezeule...". In timp ce priveste la pretorul care tine "o foaie de hartie alba in dreapta" - textul sentintei - si la plutonierul care poarta "ceva sub bratul stang - haina civila pe care trebuia s-o imbrace osanditul -, prin usa intredeschisa se vedeau afara, in intuneric, "capete multe, sclipeau ochi infrigurati, ca o vedenie intr-o balada sangeroasa". Atunci "milioane de ganduri ii rasureau si mureau in creieri, parca toti atomii materiei cenusii s-ar fi aprins si ar arde cu flacari clocotitoare".

Vorbele celui care citește sentinta sunt prinse numai fragmentar: "in numele imparatului", "crime savarsite", "tradare si dezertare la inamic", de catre condamnatul care parea ca asculta atent, dar "se uita numai la buzele pretorului", pe care acum le vede intaia oara foarte precis: "rosii, late, uscate, netezite uneori cu varful limbii trandafirii". Cu o mare minutie sunt observate miscarile

## Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari  
<http://referatenoi.ro>

---

automate ale lui Bologa, cand i se cere sa dezbrace haina militara si sa imbrace o alta civila, trebuitoare in cazul acesta neaparat. Eroul pare a fi intr-unui din momentele lui obisnuite, zilnice: insolitul i se pare a se produce numai cand baga de seama ca cei din fata privesc la gatul lui gol, alb si subtire:

"Apostol nu pricepu, dar fara sa priceapa isi descheie incet tunica, isi scoase gulerul si-l puse pe masa, peste calimara ruginita, apoi lepada haina, o impaturi cu mare bagare de seama, o aseza pe pat si o netezi de doua ori cu dosul palmei. Camasa ii era umeda de sudori calde, ridicata si cocolosita la spate, intre bretelele vargate, isi potrivi camasa in spate si-si indrepta bretelele care-i alunecara putin pe umeri. Atunci, uitandu-se intrebator in fata pretorului, -vazu ca ochii lui ii examineaza cu spaima gatul alb, subtire, cu arterele umflate. Se intoarse spre plutonierul care-i intinsese ceva si observa ca si plutonierul se uita la gatul lui. Se tulbura si se intreba: de ce se uita amandoi la gatul lui?"

O clipa numai, speranta vietii la omul tanar palpaie aproape animalic, sublim omeneste insa:

"Din toate colturile mintii zeci de raspunsuri navalira in pripa cu vesti incantatoare. Poate ca acuma, dupa ce s-a imbracat in haina civila, n-are decat sa puna mana pe clanta si sa plece... departe... sa traiasca... Poate ca nici sentinela nu mai e pe coridor... Poate ca afara il asteapta Ilona, si Klapka, si preotul Boteanu..."

Condamnatul privea ca in vis la preotul care-i intindea crucea si "crezu o secunda ca sperantele lui, printr-o minune cereasca, au pornit sa se implineasca", apoi zdrobit "isi ascunse obrazii in cutele patrafirului si izbucni intr-un hohot de plans inabusit". Totul se petrecea ca intr-un cosmar. Mergand spre locul executiei, Apostol incearca starea plutirii: "Nu-si simtea picioarele, se mira cum poate merge fara picioare si i se parea ca pluteste in aer, ca in vis".

In acelasi timp, insa, senzatiile auditive, perceptia vietii din jur il coplelesc:

"O bucata de vreme urcara pe un drum taiat intr-o coasta de deal. Paraul de sub podetul de scanduri noi acum galgaia galagios, in dreapta, la picioarele coastei. Auzind cum gafaie oamenii imprejurul lui, Apostol sopti la urechea preotului:

"- Nici nu-mi simt picioarele... parc-as pluti..."

Intervine si un fel de desprindere de sine, o instrainare de el insusi a omului in preajma mortii. La un moment dat, "din stanga izbucni brusc un hohot de plans, prelung, ascutit, acoperind tot convoiul si umpland vazduhul ca un cantec mort. Apostol isi zise ca e Ilona, stranse mai tare bratul preotului, dar nu intoarse capul, nici nu ridica ochii". Eroul are sentimentul straniu ca asista la moartea altcuiva:

"Groapa nu parea adanca si lutul era azvarlit numai in dreapta, alcatuind o movila pe care statea preotul, inaltandu-se deasupra tuturor ca si cum el ar fi trebuit sa... in stanga, la marginea gropii, un cosciug de brad, gol, descoperit... Capacul, cu o cruce, neagra la mijloc, zacea alaturi de o cruce mare de lemn pe care scria, cu slove strambe: Apostol Bologa... Numele i se parea strain si se intreba aproape separat: Â«Oare cine sa fie Apostol Bologa?Â»"

## Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari  
<http://referatenoi.ro>

---

In chipul acesta, deloc eroic, cu un realism dur, a inteles Rebreanu sa infatiseze moartea unui roman care nu putea, dintr-o porunca mai presus de fire parca, sa lupte impotriva fratilor sai.

In definitiv, tendinta nu e deloc absenta - contrar unor afirmatii - si ea se stravede chiar si din alegerea numelui personajului principal, repetat la intervale destul de dese in ultimul capitol. In sfarsit, simbolic, Apostol Bologna murea in zorii unei zile de primavara (in timp ce in primul capitol, moartea lui Svoboda avea loc intr-o zi intunecoasa si umeda de noiembrie), "cu ochii insetati de lumina rasaritului".

Pagina ramane insa iremediabil sobra sub aspectul tendintei, cata este, incrancenarea sub semnul careia se deschidea cartea - staruind pana la sfarsit:

"Crestele muntilor se desenau pe cer ca un ferastrau urias cu dintii tociti. Drept in fata lucea tainic luceafarul, vestind rasaritul soarelui. Apostol isi potrivi singur streangul, cu ochii insetati de lumina rasaritului. Pamantul i se smulse de sub picioare. Isi simti trupul atarnand ca o povara. Privirile insa ii zburau nerabdatoare spre stralucirea cereasca, in vreme ce in urechi i se stingea glasul preotului: - Primeste, Doamne, sufletul robului tau Apostol... Apostol... Apostol!..."

Iata acum pasajul corespunzator din capitolul intai: "Svoboda... lepada indata mantaua si ramase intr-o haina civila cu gulerul rasfrant, care-i lasa gol gatul alb, subtire si lung. Pe urma scoase palaria, isi netezi parul pe frunte si saruta lacom crucea din mana preotului, inchinandu-se repede... Se uita imprejur o clipa, putin uluit, ca si cand ar fi uitat ceva. Apoi, cu o licarire de bucurie, isi aduse aminte si se sui pe scaunelul de langa stalpul de brad. Cu privirea lucitoare, cu fata alba si luminata, parea ca vrea si vesteasca oamenilor o izbanda mare."

Asadar, scriind sirurile de mai sus, la pagina zece a cartii sale, ochiul romancierului tinea dincolo de celelalte trei sute, la sfarsitul ei. Moartea lui Svoboda este oglinda in viitor a mortii nestiute a lui Apostol Bologna. Romanul - care, fara indoiala, a cerut un travaliu indelungat - pare scris dintr-o rasuflare si se impune asemeni unui edificiu cioplit dintr-un singur bloc de piatra. In chipul acesta opera situeaza pe contemplatorul ei in unghiul de privire cel mai inalt si mai cuprinzator asupra destinului omenesc. Apostol Bologna este inainte de orice un om si acestei stari ii este subsumata calitatea sa de roman si de patriot. Pledoaria in sensul nationalitatii se misca in adancurile subtextului, parca impotriva vointei autorului, si de aceea ea este profund convingatoare.